

18.3. KL. 19.00
FREDAGSSERIEN¹²
MUSIKHUSET

MARK WIGGLESWORTH
DIRIGENT

ISTVÁN VÁRDAI
CELLO

Helen Grime:
Virga

Dmitrij Sjostakovitj:
Cellokonsert nr 2 g-moll op. 126
1. Largo
2. Allegretto
3. Allegretto

PAUS 20 MIN

Ralph Vaughan-Williams:
Symfoni nr 5 D-dur
1. Preludio: Moderato – Allegro – Tempo I
2. Scherzo: Presto misterioso
3. Romanza: Lento
4. Passacaglia: Moderato – Allegro – Tempo primo – Tempo del Preludio

Paus ca kl. 19.50. Konserten slutar ca kl. 21.00. Sänds direkt i Yle Radio 1 och på Yle Arenan samt med fördröjning kl. 20 på Yle Tema & Fem. Konserten ges i repris på Yle TV1.

HELEN GRIME: VIRGA

”Mitt tonspråk är detaljrikt och intrikat. Jag känner dragning till rika harmonier, ursprungligen påverkade av Messiaen, Takemitsu och Boulez, samt långa, uttrycksfulla musikaliska linjer. Jag älskar att skapa olika skikt i min musik och ofta är min långsamma musik närvarande samtidigt som den snabba. Klarhet och fokus, liksom även kravet att hitta de rätta noterna, är också av största vikt för mig.”

Så har den skotska tonsättaren Helen Grime (f. 1981) beskrivit sin musik. Hon slog igenom år 2003, då hon vann priset British Composer Award med sin oboekonsert som hon själv framförde. Vid den tiden studerade hon oboespel och komposition vid London Royal College of Music. Sedan år 2017 har hon varit professor i komposition vid Royal Academy of Music.

Orkesterverken och kammarmusiken har en central ställning i Grimes produktion.

Grimes tidigaste orkesterverk är *Virga* (2007) som beställdes av Londons symfoniorkester. Hon har ofta inspirerats av utommusikaliska fenomen; i detta fall hänvisar namnet till regnstrimmor som faller ner från molnen men inte når fram till marken utan avdunstar i luften.

Virga är ett koncentrerat, rikhaltigt stycke vars huvudingredienser är träblåsarernas arabesker, stråkarnas svängar och långa melodilinjer, bleckets mellanreplikor samt harpans, celestans och slagverkens skimmer. Texturerna koncentreras då vi nalkas höjdpunkten. Efter den följer en solomelodi för första violinerna som först hörs som sådan och sedan flyttar till andra instrumentgrupper. Händelserna förtäts ända tills musiken avtar och tystnar liksom regnstrimmor som avdunstar i luften.

DMITRIJ SJOSTAKOVITJ: CELLOKONSERT NR 2 G-DUR OP. 126

År 1943 blev Dmitrij Sjostakovitj (1906–1975) bekant med den då 16-åriga Mstislav Rostropovitj, som nyligen inlett sina cellostudier vid Moskvakonservatoriet. En nära vänskaps- och samarbetsrelation föddes dem emellan och de spelade ofta tillsammans exempelvis Sjostakovitjs cellosonat (1934). Det ståtligaste minnesmärket fick deras samarbete i form av två cellokonserter som Sjostakovitj komponerade och tillägnade Rostropovitj. Den första av dem kom till år 1959, den andra 1966.

Rostropovitj uruppförde den första cellokonserten vid en jubileumskonsert på Sjostakovitjs 60-års dag. Strax innan hade Sjostakovitj drabbats av en första hjärtinfarkt, men trots det var han på plats vid konserten.

Den andra cellokonserten är avskalad i likhet med många andra sena verk av Sjostakovitj. Solostämman är inte lika praktfull som i första cellokonserten men musikaliskt sett har den en helt central roll. Konsertens avskalade uttryck betonas av dess begränsade besättning med

dubbla träblåsare, enbart valthorn i blecket och ett flertal slaginstrument.

Konsertens första sats domineras av en meditation för cellon; stämningen är seriös. I mitten blir uttrycket mera dansant men också mera tillspetsat. Bastrummans dunsar slår takten, då cellons monolog återgår till första satsens repris.

Mitt i verket finns ett kort scherzo, där Sjostakovitj lånar en gatulåt från Odessa.

Genom valthornets solistiska repliker kulminerar satsen och utan paus övergår musiken till finalsatsen som inleds med fanfarer.

I finalen kallar fanfarnerna fram en höjdpunkt som påminner om en infernalisk dans. Sedan återkommer en skärpt version av andra satsens gatulåt tills musiken avtar och övergår i ett slutavsnitt färgat av slagverken.

RALPH VAUGHAN WILLIAMS: SYMFONI NR 5 D-DUR

Ralph Vaughan Williams (1872–1958) är en centralfigur i den brittiska musikens uppsving, som började mot slutet av 1800-talet i och med Edward Elgar. Medan Elgar sökte inspiration i den mellaneuropeiska senromantiken, hämtade Vaughan Williams intryck från sitt eget nationella arv, folkmelodierna och den vokalmusikaliska traditionen från Tudorepoken.

Vaughan Williams femte symfoni (1943) kom till mitt under andra världskriget. Den är icke desto mindre den ljusaste och mest omtyckta av kompositörens nio (1909–1958) symfonier. Om inte Vaughan Williams redan hade kallat sin tredje symfoni för "Pastoralsymfonin" skulle tillnamnet också ha lämpat sig för dem femte.

"Utan tillstånd" tillägnade Vaughan Williams sin symfoni till Jean Sibelius, som sedan omedelbart gav dedikationen sin välsignelse. Sibelius hörde verket i september 1943 i Sveriges Radio och symfonin gjorde ett djupt intryck på honom. "Kultur och rik mänsklighet! Är djupt tacksam. Mig ger Williams mer än någon kan ana", skrev han i sin dagbok.

Symfonins natur som undviker yttre drama hörs redan i början. Första satsen domineras av en lugn melodik som har sin bakgrund i de första takterna. Genomföringen får hemlighetsfulla nyanser och tillspetsas sedan till ångest. Andra satsen är ett livfullt scherzo men låter som om det sparade på krafterna.

Tredje satsen, Romanza, är verkets emotionella kärna. Den är melankolisk, färgad av solon för blåsare, men även känslös musik. Över ett tema som presenteras av cellorna bygger finalen upp en passacaglia som sedan ger vika för ett slutavsnitt som drar sig lugnt tillbaka.

Kimmo Korhonen

MARK WIGGLESWORTH

”Musiken är ett internationellt språk som inte känner några gränser. I dessa tider då inskränkt nationalism ser ut att ha blivit så dominerande hoppas jag att musiken kan ge tröst åt alla dem som vill bevara sin respekt för kultur och sina globala kontakter. Och mer än så, som ett medel att hjälpa folk att se omkring sig och förkunna den mångdimensionalitet och jämlikhet som utgör en så väsentlig del av mänskligheten.”

Detta konstaterade engelsmannen Mark Wigglesworth i mars 2020. I sitt arbete i operahuset och konsertsalarna har han alltid betonat musikens samhälleliga betydelse.

Wigglesworth har förutom brittiska orkestrar dirigerat bl.a. Berlins filharmoniker, Concertgebouw-orkester, Tokyos symfoniorkester samt de främsta orkestrarna i Förenta staterna (bl.a. New York, Philadelphia, Chicago och

Los Angeles). Sedan november 2021 har han varit förste gästdirigent för staden Bournemouths symfoniorkester.

Wigglesworth har nära kontakter med Englands nationalopera (ENO). Han debuterade vid Covent Garden i London 2002 och har även gästdirigerat bl.a. vid Metropolitan i New York, Parisoperan, Bayerska statsoperan och Teatro Real i Madrid. År 2017 fick han Lawrence Olivier-priset för sina tolkningar av *Don Giovanni* och *Lulu*.

Wigglesworths diskografi omfattar musik av Brahms, Wagner, Mahler, Vaughan Williams och Chatjaturjan, Brittens *Peter Grimes* samt samtliga symfonier av Sjostakovitj.

Wigglesworth är även en aktiv skribent. År 2018 publicerade han *The Silent Musician: Why Conducting Matters*, som fick ett gott mottagande.

ISTVÁN VÁRDAI

Ungraren István Várdai har genom ett flertal tävlingsframgångar vunnit sig en plats bland de främsta cellisterna i världen. Várdai uppträder aktivt som konsertsolist och kammarmusiker. Han har spelat som solist med bl.a. Ryska nationalorkester, Genève's kammarorkester, Orchestre de la Suisse Romande och Bayerska radions symfoniorkester. Sedan år 2020 har han varit konstnärlig ledare för Franz Liszt-kammarorkestern.

Till Várdais kammarmusikaliska partners hör bland andra András Schiff, Jurij Basjmet, Gidon Kremer, Jean-Efflam Bavouzet, Mischa Maisky, Jörg Widmann

och Vikingur Olafsson. Med violinisten Kristóf Baráti leder han kammarmusikfestivalen Kaposfest i Ungern. Sedan 2019 har Várdai arbetat som celloprofessor vid Wiens musik- och konstuniversitet.

Várdais repertoar sträcker sig från Bach till Saariaho. Han släppte sin första skiva år 2009 och har sedan dess spelat in bl.a. Bachs solosviter för cello samt musik av Beethoven, Tjajkovskij, Elgar, Janáček, Prokofjev och Martinů.

Várdai trakterar en Stradivarius från år 1673, ”Ex du Pré-Harrell”, som tillhört bl.a. Jacqueline du Pré.

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) är Yles orkester med uppdrag att producera och främja inhemsk musikkultur. Orkesterns chefsdirigent är Nicholas Collon.

Radioorkestern grundades år 1927 med en besättning på tio musiker. På 1960-talet utvidgades RSO:s besättning till full symfoniorkester. Orkesterns chefsdirigenter har varit Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste, Sakari Oramo och Hannu Lintu.

Utöver de stora klassisk-romantiska mästerverken omfattar RSO:s repertoar en hel del ny musik och orkestern uruppför årligen ett flertal verk som beställts av Yleisradio. Till RSO:s uppgifter hör även att göra friköpta inspelningar för Yleisradios arkiv av hela den inhemska orkestermusiken. Under säsongen 2021/2022 uruppför orkestern sex nya verk.

RSO har spelat in på skiva verk av bl.a. Mahler, Bartók, Sibelius, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen. Orkestern har för sina inspelningar fått Gramophone Award två gånger – för Lindbergs klarinettkonsert 2006 samt för Bartóks violinkonsert 2018. Orkesterns övriga pris omfattar bl.a. BBC Music Magazine Award, Presto Classical, MIDEM Classical Award samt nominering till Grammy 2020 och 2021. Skivan med Sibelius tondikter och sånger fick priset International Classical Music (ICMA) 2018. Det inhemska EMMA-priset har RSO fått 2016 och 2019.

RSO:s konserter sänds direkt på Yle Arenan och i Yle Radio 1 samt samma kväll med fördröjning på Yle Tema. Inspelningar av konserterna sänds på Yle TV1.